

Akce Jugoslávie

Státní bezpečnost v boji proti „agentům titoismu“ v letech 1948–1955

MILAN BÁRTA

V červnu 1948 vyvrcholily rozpory mezi Josifem Vissarionovičem Stalinem a Josipem Brozem Titem. Komunistické vedení Československa v tomto sporu stálo pevně na straně sovětského vedení. Tato studie se snaží čtenáře uvést do problematiky československo-jugoslávských vztahů po roce 1948. Soustředí se především na zásahy čs. bezpečnostních složek proti státním příslušníkům Federativní lidové republiky Jugoslávie, ale také proti občanům Československé republiky majícím nějaké vazby k této balkánské zemi.

Přes značné sociální a politické změny, které proběhly v Československu i v Jugoslávii po skončení druhé světové války, navázaly oba státy úspěšně na předchozí mnohostrannou spolupráci.¹ Zdálo se, že po únorovém převzetí moci komunisty tyto styky ještě zintenzivní. Dne 29. června 1948 však *Rudé právo* nečekaně zveřejnilo rezoluci Informačního byra komunistických stran (Informbyra) o situaci v komunistické straně Jugoslávie, ostře napadající politickou linii zastávanou J. B. Titem, který se odmítal bezvýhradně podřídit vůli sovětského vůdce J. V. Stalina.

Komunistické vedení v Praze seznámil s průběhem zasedání Informbyra generální tajemník Rudolf Slánský a předsednictvo ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ) následně rozhodlo o prvních propagačních akcích a protititovských kampaních v krajových a okresních organizacích strany, ve velkých podnicích apod.

V dalších dnech se vedení komunistické strany intenzivně zajímalo o to, jak zveřejnění rezoluce přijímá veřejnost. Podle hlášení Bezpečnosti byla pro občany překvapením, na mnohé působila jako *rána do palice* nebo *jako bomba*, většinou ji prý však *politicky vyspělí* vítali, zatímco *příslušníci reakčních stran* v ní viděli první známky rozpadu sovětského bloku a konce komunismu.²

Vývoj v otázce Jugoslávie byl do značné míry určován mezinárodní politickou situací, zejména vztahy mezi Moskvou a Bělehradem. Stalin však brzy zjistil, že hospodářským nátlakem a zostřenou kampaní ve sdělovacích prostředcích jugoslávského vůdce k povolnosti nedonutí, následovaly proto ostré zásahy proti občanům Federativní lidové republiky Jugoslávie i lidem, kteří byli s touto balkánskou zemí nějak spojeni, přičemž Československo nebylo výjimkou, spíše naopak. Jugoslávie se v dobové publicistice stala *lokajem*

amerického imperialismu a hnízdem nejhorších špiónů a zrádců, Tito byl nazýván *krvavým psem* a *maršálem zrádců*. Důsledkem roztržky bylo i zintenzivnění nátlaku Moskvy na ostatní tzv. lidovědemokratické země ve smyslu plné kontroly nad nimi a tvrdé odsouzení všech pokusů o samostatnou komunistickou politiku.³ Tento vývoj se přirozeně odrazil i ve vnitropolitické situaci Československa. Model údajně československé cesty k socialismu byl definitivně opuštěn a Klement Gottwald opakovaně zdůrazňoval, že se Československo nestane druhou Jugoslávií.

V Československu v té době pobývalo několik tisíc Jugoslávců. Vedle trvale žijících (z nichž velká část se přistěhovala již před druhou světovou válkou) se jednalo o oficiální představitele Jugoslávie (např. zaměstnance ambasády), učně a studenty, cvičence všesokolského sletu, hosty filmového festivalu v Mariánských Lázních atd. Prvními oběťmi

1 Viz např. KAPLAN, Karel: *Československo v poválečné Evropě*. Karolinum, Praha 2004, s. 227–244.

2 *Národní archiv* (dále je NA), fond (dále jen f.) Archiv ÚV KSČ, Generální sekretariát 1945–1951, svazek (dále jen sv.) 60, archivní jednotka (dále jen a. j.) 489.

3 REIMAN, Michal: *Sovětská politika a sovětské vedení 1948–1953*. In: PERNES, Jiří – FOITZIK, Jan (eds.) *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „případ Slánský“*. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference pořádané ve dnech 14.–16. dubna 2003 v Praze. Prius – ÚSD AV ČR, Brno – Praha 2005, s. 22–32, konkrétně s. 24.

Jugoslávští učni v prvomájovém průvodu v Ústí nad Labem, ještě před rezolucí Informbyra

Foto: Archiv města Ústí nad Labem

slovenské republiky spadal do kompetence I. sektoru.¹⁰ Podobně tomu bylo i na krajských velitelstvích Státní bezpečnosti, kde jugoslávská problematika patřila do kompetence 2. oddělení (politického).

Návrh na plánovitě rozpracování politické situace v Jugoslávii nese datum 13. srpna 1948; pod tímto označením se ve skutečnosti skrýval plán na kontrolu jugoslávských státních příslušníků na území ČSR, především zaměstnanců velvyslanectví. V rámci pracovního plánu II. sektoru na rok 1949 byla jako hlavní úkol v problematice Jugoslávie vytyčena kontrola činnosti jugoslávského velvyslanectví a propagátorů „Titovy kliky“.¹¹

Na jaře 1949 bylo zřejmé, že konflikt mezi Stalinem a Titem hned tak neskončí. Zostřenou protijugoslávskou kampaň ve sdělovacích prostředcích zemí sovětského bloku provázelo pronásledování titovců a jejich přívrženců, ať již mezi občany Jugoslávie nebo v řadách lidí s ní nějakým způsobem spojených, včetně vysokých stranických a státních funkcionářů (László Rajk v Budapešti, Trajčo Kostov v Sofii nebo Koči Džodže v Tiraně). Ve většině těchto procesů hráli větší či menší roli jugoslávští diplomaté, kteří byli viněni ze špionáže a další nepřátelské činnosti a následně vypovídání, na což Bělehrad odpovídal stejně. Postupně tak docházelo k utlumení diploma-

tických vztahů na nejmenší možnou míru.

Československo jako věrný následovník sovětské politiky a jedno z center protititovského hnutí nemohlo zůstat pozadu. *Je třeba sledovat styky jugoslávských diplomatů s čs. obyvatelstvem a všemi těmi, kteří sympatizují s Titem. Zde jest nutno hlavně si všimati těch, kteří případně bojovali jako partyzáni v Jugoslávii, či kteří mají s jihoslovanskou zemí nějaké příbuzenské nebo jiné vztahy.*¹² Tato věta jasně ukazuje, jak rychle se rozšiřoval seznam lidí, na které se zaměřila pozornost Státní bezpečnosti.

Za centrum špionáže a protistátní činnosti byla považována jugoslávská ambasáda v Praze a generální konzula-

10 Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), f. Statisticko-evidenční odbor I. díl, 1948–1979 (A 31/1), inv. j. 1, Pomůcka administrativně-operační pro skupinu BAa.

11 ABS, f. Velitelství Státní bezpečnosti (1945) 1948–1953 (dále jen 310), sign. 310-7-3, Pracovní plán skupiny BAa na rok 1949.

12 Tamtéž, sign. 310-10-9, Pracovní vodítka pro I. oddělení krajských velitelství StB na měsíc leden 1949.

Antun Novak, šifrant jugoslávského velvyslanectví, defektor, člen jugoslávské politické emigrace a posléze i agent Státní bezpečnosti Foto: ABS

Věra Procházková vedla na počátku 50. let referát sledující politické emigranty (včetně jugoslávských) v ČSR Foto: ABS

lát v Bratislavě. Pracovalo se za použití tehdy „běžných“ metod – odposlechů, sledování, kontroly pošty, nasazování agentů atd.¹³ Budova velvyslanectví byla pod kontrolou roty R, pod dohled měli být dáni všichni, kdo se dostali do styku s jugoslávskými diplomaty a zaměstnanci ambasády (Jugoslávie spadala mezi země zahrnuté do akce „Isolace“¹⁴). Doporučovalo se také nezatýkat jugoslávské špiony ukvapeně, ale snažit se proniknout do předpokládané rozsáhlé agenturní sítě UDB¹⁵ a odhalit ji celou.¹⁶ Předpokládalo se totiž, že „titovci“ v ČSR od konce druhé světové války cíleně budovali rozvětvenou špionážní síť. Členové jugoslávského diplomatického zastoupení, často důstojníci tajné policie, byli považováni za zkušené zpravodajce a nebezpečné špiony. Např. vojenského atašé pplk. Slavko Djurič¹⁷ hodnotilo hlášení Bezpečnosti jako *fanatického titovce a zapáleného nepřitele lidově demokratických států [...] pracuje jako špion velmi přesně a velmi konspirativně, používané maskování svědčí o tom, že se jedná o velmi zkušeného vyvědče*.¹⁸ Státní bezpečnost na ně pečlivě shromažďovala veškeré kompromitující materiály, které se poté používaly při jejich vyhoštění. Zhruba za rok od vydání rezoluce Informbyra, do 16. července 1949, tak Československo muselo opustit třicet pět jugoslávských diplomatů a zaměstnanců velvyslanectví.¹⁹ Po vyhoštění velvyslance Marijana Stilinoviče již nebyl tento post obsazen a v čele zastupitelského úřadu nadále stál chargé d'affaires.

Není divu, že pracovníci ambasády, kteří pečlivě sledovali vývoj v Československu, začali být ke svému okolí nedůvěřiví a ostražití. Nový

chargé d'affaires Marko Milič prý po svém nástupu dal spálit materiály propagující Titovu politiku, aby je nebylo možné využít k případným provokacím, nechal prohledat celou budovu, vyměnit zámky, zapečetit okna na půdě atd. Také již zmíněný pplk. Djurič podle hlášení Státní bezpečnosti *případy zatčení Jugoslávců připisuje agenturní práci čs. bezpečnosti na jugoslávském velvyslanectví a věnuje proto zaměstnancům a obraně budovy zvýšenou pozornost*.²⁰

Pracovníkům ambasády měl být výrazně zvýšen plat, aby se předešlo možným pokusům o jejich podplacení ze strany čs. bezpečnostních orgánů, lidé s kladným poměrem k Československu byli odvoláváni do mateřské země, zaměstnanci vůbec bývali poměrně často vyměňováni (otázkou zůstává, zda za tím stály obavy jugoslávské strany z jejich loajality nebo strach z možného zneužití při provokacích v případě dlouhodobého pobytu). Pomocný personál z řad občanů Československé republiky byl hromadně propuštěn, neboť panovaly pochyby o jeho věrnosti (oprávněné, všichni byli pod dohledem Státní bezpečnosti, která se je snažila zavázat ke spolupráci), nebo jim bylo čs. stranou doporučeno, aby podali výpověď sami.

Agenturní styky s nedůvěřivými zaměstnanci jugoslávského velvyslanectví byly z výše uvedených důvodů navazovány jen pomalu a těžce, každý možný kandidát na tajného spolupracovníka nebo potencionální přeběhlík byl proto ihned pečlivě prověřován. Největším úspěchem v této oblasti zřejmě byla defekce radiotelegrafisty-šifranta ambasády Antuna Novaka, jehož přeběhnutí bylo náležitě propagandisticky využito. Dotyčný o svém

- 13 ABS, f. Historický fond MV 1948–1990 (dále jen MV-H), archivní číslo (dále jen a. č.) H-785-4, Procházková Věra, vyjádření z 3. 1. 1962.
 14 Více BÁRTA, Milan: Akce „Isolace“. Snaha Státní bezpečnosti omezit návštěvnost zastupitelských úřadů kapitalistických států. In: *Paměť a dějiny*, 2008, r. 2, č. 4, s. 41–50.
 15 UDB – Úprava državne bezbednosti, jugoslávská Správa státní bezpečnosti.
 16 ABS, f. 310, sign. 310-10-9, Pracovní vodítka pro I. oddělení krajských velitelství StB na měsíc listopad 1949.
 17 Jména občanů Jugoslávie jsou ve studii ponechána v transkripci užívané v materiálech čs. provenience.
 18 NA, f. Archiv ÚV KSČ, Mezinárodní oddělení 1945–1962, sv. 72, a. j. 288, Zpravodajská činnost některých členů jugoslávského velvyslanectví v Praze.
 19 AMZV, f. TO Jugoslávie, k. 1, inv. j. 6, Výměna seznamů vypovězených jugoslávských diplomatů, 25. 10. 1949.
 20 NA, f. Archiv ÚV KSČ, Mezinárodní oddělení 1945–1962, sv. 72, a. j. 288, Odhalené síť titovské agentury řízené z jugoslávského velvyslanectví v Praze.

„prozření“ dokonce napsal knihu, která vyšla v roce 1951 v Praze pod názvem *Byl jsem ve službách Tita*.²¹

Od 1. října 1949 přešla problematika Jugoslávie od II. sektoru BAA do kompetence I. sektoru (obrné zpravodajství) a byla tak spojena s ostatními kontrarozvědnými referáty zaměřenými proti zahraničním zpravodajským službám.²² V této souvislosti pravděpodobně došlo k přečíslování referátu na číslo 22. Tehdy bylo také rozhodnuto ukončit provoz Jugoslávské knihy. Během domovní prohlídky v prodejně dne 23. listopadu 1949 „objevili“ pracovníci Státní bezpečnosti „protitovské a protiinformbyrovské letáky“, které tam předtím sami ukryli. Tento „nález“ posloužil jako záminka k jejímu uzavření. V odvetě uzavřeli Jugoslávci pobočku Orbisu v Bělehradě.²³

Politický nátlak na Jugoslávii kulminoval ve druhé polovině roku 1949. Koncem listopadu přijalo Informbyro rezoluci *Jugoslávská komunistická strana v moci vrahů a špiónů*, která dovršila totální rozchod mezi balkánským státem a zeměmi sovětského bloku. Dokument označoval Tita a jeho spolupracovníky za fašisty a agenty mezinárodního imperialismu a vyzýval ke svržení jejich krvavé diktatury.

První rok protijugoslávského tažení nebyl přes dílčí úspěchy hodnocen kladně, nedostatky byly vytýkány především krajským velitelstvím Státní bezpečnosti. Na většinu těchto útvarů sice byly založeny všeobecné svazky, jejichž krycí názvy, jako např. „J“, „Jugo“ či „Jugoslávie“, jasně vypovídaly o jejich zaměření, náplň těchto svazků však tvořily převážně nesystematické a často nepravdivé či nepřesné agenturní zprávy, různé příkazy a urgencye z Velitelství Státní bezpečnosti a odpovědi na ně apod.

Regionální útvary nevěděly, jak si v případě „jugoslávského problému“ počínat, a často protichůdné rozkazy „shora“ si vykládaly různě, o čemž

JUGOSLÁVSKÁ KOMUNISTICKÁ STRANA V MOCI VRAHŮ A ŠPIÓNŮ

Informační byro, složené ze zástupců: Komunistické strany Bulharska, Rumunské dělnické strany, Maďarské strany pracujících, Polské sjednocené dělnické strany, Věsazovské komunistické strany (bolševiků), Francouzské komunistické strany, Komunistické strany Československa a Italské komunistické strany, se po projednání otázky »Jugoslávská komunistická strana v moci vrahů a špiónů«, jednomyslně shodlo na těchto závěrech:

Jestli porada Informačního byra komunistických stran v červnu 1948 konstatovala přechod kliky Tita-Rankoviče od demokracie a socialismu k buržoaznímu nacionalismu, pak za dobu uplynulou po této poradě Informačního byra, dovršil se přechod této kliky od buržoazního nacionalismu k fašismu a přímé zradě národních zájmů Jugoslaviie.

Události poslední doby ukázaly, že jugoslávská vláda je zcela závislá na zahraničních imperialistických kruzích a změnila se v nástroj jejich útočné politiky, čímž byla likvidována samostatnost a nezávislost jugoslávské republiky. UV Komunistické strany a vláda Jugoslaviie se úplně spojily s imperialistickými kruhy proti celému táboru socialismu a demokracie, proti komunistickým stranám celého světa, proti zemím lidové demokracie a SSSR.

Klika bělehradských nájemných špiónů a vrahů se otevřeně smlouvala s imperialistickou reakcí a dala se do jejich služeb, což s naprostou jasností odhalil budapeštský proces Rajka-Brankova.

Tento proces ukázal, že nynější jugoslávští vládcí zběhli z tábora demokracie a socialismu do tábora kapitalismu a reakce, stali se přímými pomáhači podněcovatelů nové války a svými zrádcovskými činy se snaží získat pochvalu imperialistů a jejich přízeň.

Přechod Titovy kliky k fašismu není náhodný, došlo k němu na pokyn jejich pánů — angloamerických imperialistů, jejichž zaprodancem, jak se nyní vysvětlilo, je tato klika již dávno.

Jugoslávští zrádci, plnice vůli imperialistům, dali si za úkol vytvořit v zemích lidové demokracie politické bandy z reakčních, nacionalistických, klerikálních a fašistických živlů, aby, opíraje se o ně, provedli v těchto zemích kontrarevoluční převrat, aby je odtrhli od Sovětského svazu a celého socialistického tábora a podřídili je silám imperialismu. Titova klika udělala z Bělehradu americké středisko špiónáže a protikomunistické propagandy.

V době, kdy všichni opravdoví přátelé míru, demokracie a socialismu vidí v SSSR mocnou tvrz socialismu, věrného a neochvějného obránce svobody a nezávislosti národů a hlavní oporu nio, klika Tita-Rankoviče, která se prodrala k moci pod maskou přátel SSSR, vede podle

návodu angloamerických imperialistů proti Sovětskému svazu klevetnickou, provokační kampaň, používaje nejhnusnějších výmyslů, převzatých z arsenálu hitlerovců.

Přeměna kliky Tita-Rankoviče v přímou agenturu imperialismu a pomáhačů podněcovatelů války byla dovršena otevřeným připojením jugoslávské vlády k imperialistickému bloku v Organizaci spojených národů, kde Karđeljev, Džilasov a Beblerové vystupují ve velmi důležitých otázkách mezinárodní politiky v jednotné frontě s americkými reakcionáři.

V oblasti vnitřní politiky hlavním výsledkem činnosti zrádcovské kliky Tita-Rankoviče je faktická likvidace lidové demokratického zřízení v Jugoslaviie.

V důsledku kontrarevoluční politiky kliky Tita-Rankoviče, která uchvátla moc ve straně a státě, byl v Jugoslaviie zřízen protikomunistický, policejní státní režim fašistického typu. Sociální základnou tohoto režimu jsou kulaci na vesnici a kapitalistické živly ve městě. Moc v Jugoslaviie je ve skutečnosti v rukou protilidových reakčních živlů. V ústředních a místních orgánech se horlivě čini aktivní pracovníci starých buržoazních stran, kulacké a jiné živly, nepřátelské lidové demokracii. Vládnoucí fašistická špička se drží nesmírně nafouklým vojensko-policejním aparátem, pomocí něhož utiskuje národy Jugoslaviie, udělala ze země vojenský tábor, zničila demokratická práva pracujících a pošlapává jakékoliv svobodné vyjadřování myšlenek.

Jugoslávští vládcí demagogicky a drže klamou národ, jakoby buďovali v Jugoslaviie socialismus. Ve skutečnosti je každému marxistovi jasné, že o žádném buďování socialismu v Jugoslaviie nemůže být ani řeči, když se Titova klika odtrhla od Sovětského svazu, od celého tábora socialismu a demokracie, čímž zbavila Jugoslaviie hlavní opory při výstavbě socialismu, a když podřídila zemi hospodářsky a politicky angloamerickým imperialistům.

Státní sektor v jugoslávském hospodářství přestal být majetkem lidu, ježto státní moc je v rukou nepřátel lidu. Klika Tita-Rankoviče poskyla zahraničnímu kapitálu velké možnosti pronikání do hospodářství země a postavila je pod kontrolu kapitalistických monopolů. Angloamerické průmyslové finanční kruhy, investující svůj kapitál do jugoslávského hospodářství, přeměňují Jugoslaviie v agrárne-surovinový přívěsek zahraničního kapitálu. Stále větší otrokářská závislost Jugoslaviie na imperialismu vede k zesílení vykořisťování dělnické třídy a k prudkému zhoršení jejího materiálního postavení.

Politika jugoslávských vládců na vesnici má kulacko kapitalistický ráz. Násilně nasazovaná pseudodružstva na

Druhá rezoluce Informbyra z listopadu 1949 nazvala Titovo vedení klikou nájemných špiónů a vrahů
Zdroj: ANM

svědčí např. pokyny, které dostával oddíl Státní bezpečnosti Prostějov od Krajského velitelství StB Olomouc. Dne 3. října 1949 přišel příkaz vypracovat co nejdříve seznamy lidí působících za druhé světové války jako partyzáni v Jugoslaviie a co nejrychleji s nimi provést výslechy. Do této akce se měli

bezpodmínečně zapojit všichni pracovníci oddílu. Již 6. října jej zrušil rozkaz *ihned zastavte výslechy ve věci Jugoslávčů. Dosud provedené výslechy nám zašlete...*, o den později doplněný nařízením, aby výslechy *ve věci Jugoslávčů* byly urychleně ukončeny a jejich další kontrola byla prováděna agen-

21 Více viz BARTA, Milan: *Byl jsem ve službách Tita a Státní bezpečnosti. Příběh defektora jugoslávského velvyslanectví v Praze Antuna Novaka*. In: *Securitas Imperii*, 2006, č. 14, s. 190–209.

22 ABS, f. MV-H, a. č. H-785-3, Vlastimil Kroupa: *Zpráva o situaci na 1. sektoru státní bezpečnosti v letech 1946–1950*.

23 NA, f. Archiv ÚV KSČ, Mezinárodní oddělení 1945–1962, sv. 79, a. j. 303, Jugoslavenka kniha, likvidace, 24. 11. 1949.

turně. Poté nastal na několik měsíců klid, „zpestřovaný“ jen dílčími pokyny k jednotlivým problémům a konkrétním osobám, až dne 19. prosince přišel příkaz, aby byla veškerá pošta do nebo z Jugoslávie zasílána na centrální útvary k cenzuře.²⁴

Jugoslávie v té době stála v ohnisku zájmů čs. bezpečnostních složek. Na shromáždění vedoucích funkcionářů Státní bezpečnosti dne 7. prosince 1949 prohlásil přednosta odboru BA (Státní bezpečnost) Jindřich Veselý, že *hlavním motivem je odhalení titovské agentury, které jsme se doposud nedostali na kobyliku*, k čemuž jeho zástupce plk. Osvald Závodský dodal, že *nesmí být ani jednoho komunisty ze státně bezpečnostní služby, který by neznal a neměl prostudovaný dokonale tento politický dokument, jakým je trestní oznámení na Trajčo Kostova*.²⁵

Pronásledování „titovců“ se nezačalo ani před příslušníky Bezpečnosti. V listopadu 1949 byl zatčen bývalý přednosta vnitřního zpravodajství Štěpán Plaček a jeho jugoslávská manželka Zora. Plaček byl v lednu 1954 odsouzen k 15 letům odnětí svobody.²⁶ Rudolf Lančarič dostal v procesu se Šefikem Kevičem (viz dále) trest smrti a 17. února 1951 byl popraven.²⁷

Na jaře 1950 byl dán příkaz k posílení jugoslávského oddělení, což mělo být provedeno i na úkor jiných problematik.²⁸ Státní bezpečnost svou pozornost zaměřila i na jugoslávské emigranty, do té doby protežované hosty čs. komunistů. Na přelomu let 1949 a 1950 totiž došlo ve skupině jugoslávských emigrantů k frakčním bojům, které materiály čs. provenience označují jako krizi ve skupině, kdy se vytvářely menší či větší frakce bojující o moc i o přízeň československých komunistů.

Zájem o jugoslávskou problematiku se ve zvýšené míře přesunul na

Rudolf Lančarič byl v procesu se Šefikem Kevičem a spol. odsouzen k trestu smrti a 17. února 1951 popraven
Foto: ÚPN

Slovensko, kde byl „titoismus“ spojován s tzv. slovenským buržoazním nacionalismem.²⁹ Kádrové oddělení sekretariátu ÚV KSČ hlásilo K. Gottwaldovi, že vhodným objektem titovských agentů skrytých na jugosláv-

ských zastupitelských úřadech jsou *zvláště Slovensko a někteří jednotlivci tam, zatížení buržoazním nacionalismem*, a že již bylo odhaleno několik skupin bývalých jugoslávských partyzánů, *záměrně poškozujících naše*

24 ABS, f. Objektové svazky Brno (dále jen BN-OB), objektový svazek a. č. 51 Brno, okresní oddělení MV Prostějov.

25 ABS, f. 310, sign. 310-30-4, Potírání titovské agentury v ČSR, 7. 12. 1949.

26 Z vězení se dostal v dubnu 1957. Více KALOUS, Jan: *Štěpán Plaček. Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ*. ÚSTR, Praha 2010.

27 Více viz PALKO, Vladimír: Rudolf Lančarič – oběť Stalinovho honu na Tita. In: *Památ národa*, 2008, č. 2, s. 71–80.

28 ABS, f. MV-H, a. č. H-785-3, Vlastimil Kroupa: Zpráva o situaci na 1. sektoru státní bezpečnosti v letech 1946–1950.

29 Již L. Rajk v září 1949 během monstrprocesu v Budapešti vypověděl, že v ČSR má působit rozvětvená špionážní síť řízená jugoslávskými

hospodářství a připravujících teroristické akce proti funkcionářům strany.³⁰

Vedení komunistické strany i ministerstva národní bezpečnosti opakovaně apelovala na představitele Státní bezpečnosti, aby rozsáhlá jugoslávská výzvědná síť, předpokládaná na našem území, byla rozbita a aby bylo jasně prokázáno spojení mezi ní a členy jugoslávského diplomatického sboru.³¹

Státní bezpečnost si jako ústřední postavu zinscenovaného procesu nakonec vybrala vicekonzula v Bratislavě Šefika Keviče, kolem kterého vytvořila umělou protistátní skupinu složenou ze šestnácti lidí (z toho deseti Jugoslávců). V hlavním přelíčení, probíhajícím ve dnech 30. 8. až 2. 9. 1950, padly dva rozsudky smrti (již zmiňovaný Rudolf Lančarič byl popraven), byly vyneseny tři doživotní tresty a zbylí účastníci byli odsouzeni úhrnem k 188 letům odnětí svobody.³² Ve stejné době „realizovali“ příslušníci referátu 22 šestičlennou skupinu v čele s Janem Sirackým, provádějící údajně špionáž pro Keviče, jejíž členové byli odsouzeni na 8 až 20 let odnětí svobody.

Proti občanům i příznivcům Titovy Jugoslávie byla v té době vedena celá řada politických procesů, nejčastěji bývali obviňováni ze špionáže a velezrady. V Ruzyni měla být dokonce k jejich výsledkům vytvořena speciální vyšetřovací skupina, známá podle svého vedoucího Jaroslava Jindry (krycím jménem „Kareš“) jako Jindrova skupina.³³ Tuto skutečnost reflektuje rozkaz přednosty Velitelství

Státní bezpečnosti ze dne 17. února 1951, který v rámci sektoru VI.B (vyšetřování) zaznamenává 1. oddělení mající na starost vyšetřování případů jugoslávských špiónů.³⁴

Jako politické trestné činy měly být z příkazu kolegia ministerstva národní bezpečnosti vedeny i šmelina a pašeráctví, na kterých se Jugoslávci často podíleli. Tyto případy se měly rozpracovávat *nikoli jako případy čistě kriminelní, nýbrž jako případy státně bezpečnostní, neboť podle zjištěné je kriminelní činnost pouze konspirováním protistátní činnosti, zejména špionáže.*³⁵ Tito lidé byli v lepším případě posíláni do táborů nucené práce, v horším případě je čekaly několikaleté tresty odnětí svobody.

Mnoho jugoslávských státních příslušníků nebo čs. občanů strávilo velice dlouhou dobu ve vyšetřovací vazbě, během níž se jejich vyšetřovatelé snažili získat proti nim usvědčující důkazy. Na řadu z nich totiž ve chvíli, kdy byli zatčeni, neměla Státní bezpečnost žádné konkrétní materiály, které by je usvědčovaly z porušení čs. zákonů. Nedostatek důkazů však nebyl pokládán za doklad nevinu zatčených, nýbrž za důkaz obratnosti, s jakou se jim podařilo své „zločinné úmysly“ skrýt. Během soudního přelíčení většinou platily jako hlavní důkazy obžaloby výpovědi dalších zatčených, v řadě případů získané za použití psychického i fyzického násilí. Pokud se ovšem tyto případy dostaly k soudu, byly zpravidla vynášeny vysoké tresty. Jednalo se totiž většinou o obvinění z velezrady a špionáže. Např. Petr Brstilo byl odsouzen

Václav Polnický byl začátkem 50. let náčelníkem referátu Jugoslávie Foto: ABS

k 15 letům odnětí svobody, Bogomil Babnik měl strávit za zdmi věznicí dokonce let 20 atd.

Několik občanů Jugoslávie zaplatilo tažení proti Titovi životem. Šestapadesátiletý Leopold Plesche vyskočil během výslechu 23. ledna 1950 z okna budovy Krajského velitelství Státní bezpečnosti Ústí nad Labem. Podle hlášení vyslyšajících se v nestřeženém okamžiku pokusil utéct po okenní římsě. Dvaapadesátiletý Dimitrij Dimitrijevič, předseda Jugoslávské národní fronty³⁶, zatčený v prosinci 1949, zemřel ve vyšetřovací vazbě 22. dubna 1950. Jako příčina smrti bylo udáváno vykrvácení z prasklé srdečnice způsobené pokročilou arteriosklerózou. Čtyřiatři-

diplomaty, a výslovně se zmínil o tom, že největších úspěchů má dosahovat mezi slovenskými nacionalisty a bývalými hlinkovými gardisty. ABS, f. Sběrka různých písemností (S), sign. S-294-1, Z hlavního přelíčení s L. Rajkem a spol. ve vztahu k ČSR, 19. 9. 1949.

³⁰ NA, f. Klement Gottwald 1938–1953 (100/24), sv. 91, a. j. 1087, Kádrové oddělení sekretariátu ÚV KSČ pro K. Gottwalda, 17. 4. 1950.

³¹ ABS, f. MV-H, a. č. H-785-3, Vlastimil Kroupa: Zpráva o situaci na 1. sektoru státní bezpečnosti v letech 1946–1950.

³² Blíže viz *Proces proti titovským špiónům a rozratníkům v Československu. Šefik Kevič a spoločníci*. Povereníctvo spravodlivosti, Bratislava 1950.

³³ ABS, f. H, a. č. H-785-3 Vlastimil Kroupa: Zpráva o situaci na 1. sektoru státní bezpečnosti v letech 1946–1950.

³⁴ FROLÍK, Jan: Nástin organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948–1969. In: *Sborník archivních prací*, 1991, r. XLI, č. 2, s. 447–510, konkrétně na s. 464.

³⁵ ABS, f. Sekretariát ministra vnitra, I. díl 1948–1959 (dále jen A 2/1), inv. j. 58, Zápis z jednání kolegia ministerstva národní bezpečnosti, bod 1) Plán operativní činnosti boje proti titovské agentuře, 20. 10. 1951.

³⁶ Její činnost byla ukončena 17. 12. 1949 pod záminkou, že její existence nemá právní podklad a že ohrožuje lidovědemokratické zřízení v ČSR.

cetiletý politický emigrant Alexandr Popovič vyskočil 22. dubna 1950 z okna pátého patra Živnostenské banky v Praze, podle hlášení Bezpečnosti, která ho sledovala, se obával pronásledování ze strany dalších emigrantů a možného vrácení do Jugoslávie.³⁷ Sedmačtyřicetiletý Ludevít Dropuljič, zatčený v listopadu 1952, zemřel ve vyšetřovací vazbě 8. ledna 1953, jako příčina smrti byla udána chronická TBC.³⁸

Další Jugoslávci přišli o život při pokusu o překročení státních hranic Československa. Stojana Djurčinoviče postřelila hlídka Pohraniční stráže na křižovatce lesních cest poblíž Železné 12. prosince 1949, o den později zemřel v domažlické nemocnici. Marian Frankič byl zastřelen 15. prosince téhož roku poblíž Nové Bystrice při pokusu o útěk do Rakouska.³⁹ Dva neznámí, zastřelení příslušníci Pohraniční stráže poblíž rybníka Nesyt 5. září 1955, kteří u sebe neměli žádné průkazy totožnosti, byli nakonec identifikováni jako Petr Milanov a Ivan Mitič.⁴⁰

K prostředkům, jež čs. orgány často používaly proti jugoslávským občanům, patřilo vyhoštění z republiky, které v mnoha případech spočívalo v tom, že dotyčný byl odvezen na rakouskou hranici a tam bez dokladů vyhnán za státní hranici. Mnozí z takto vyhoštěných se však vraceli po kratší či delší době zpět a byli buď vyhošťováni opakovaně, nebo zatýkáni a vězněni.

Vedle občanů Jugoslávie, kteří jako cizinci bývali ve statistikách Státní bezpečnosti uváděni zvláště, se oběťmi tažení proti titoismu staly i desítky občanů Československa, ať již

bývalých partyzánů z Balkánu, funkcionářů projugoslávských spolků, reemigrantů či lidí, kteří měli v Jugoslávii příbuzné.

Rok 1950 znamenal vrchol protijugoslávského tažení v Československu. Přes opakované výzvy vedoucích představitelů Státní bezpečnosti ke zvýšenému nasazení a odhalování „titovských agentů“ se však nepodařilo dosáhnout trvalejších výsledků. V polovině srpna na referátu Jugoslávie v rámci I. sektoru Velitelství Státní bezpečnosti působili čtyři pracovníci, kteří vykazovali dvanáct tajných spolupracovníků (všichni ovšem byli občany Československa, žádný z nich neměl jugoslávskou státní příslušnost) a vedli dva osobní svazky. Podle hodnocení vedení Státní bezpečnosti byla pozornost pracovníků příliš roztříštěná a široce zaměřená, výsledek se přitom prakticky rovnal nule.⁴¹ Podobná byla situace i na referátu č. 36 zabývajícím se jugoslávskou politickou emigrací (který se vedle jugoslávské věnoval také řecké, španělské a italské emigraci v ČSR; pracovali tu dva pracovníci Bezpečnosti).⁴²

Důležitost, jakou vedení Bezpečnosti přikládalo jugoslávské otázce, dokládá i výsledná podoba organizační struktury ministerstva národní bezpečnosti. Zatímco v prvním návrhu organizace z června 1950 je boj proti „agentuře Titovy Jugoslávie“ řazen do 3. oddělení I. sektoru Velitelství Státní bezpečnosti, ve druhém návrhu z října téhož roku figuruje již v oddělení prvním (spolu s referáty zabývajícím se bojem proti agentuře Spojených států amerických a Velké Británie).⁴³

Lenka Reinerová, manželka politického emigranta Theodora Balka, působila jako spojovací článek mezi jugoslávskými politickými emigranty a čs. komunistickým vedením, v r. 1952 byla zatčena a více než rok strávila ve vyšetřovací vazbě Foto: ABS

V lednu 1951 hlásili pracovníci Státní bezpečnosti, že činnost jugoslávského konzulátu v Bratislavě, ochromená po zatčení Š. Keviče, se opět rozvíjí a začínají tam docházet jugoslávští příslušníci.⁴⁴ Záležitost měla být vyřešena po politické linii. K 1. dubnu byl konzulát v Bratislavě zrušen, na oplátku bylo čs. ministerstvo zahraničí nuceno ukončit činnost konzulátu v Záhřebu.⁴⁵

Asi neúspěšnějším měsícem roku 1951 byl pro Státní bezpečnost březen. Vedle již zmiňovaného „převerbování“ A. Novaka se podařilo zavést odposlech přímo do kanceláře chargé d'affaires M. Miliče a byl instalován odposlech u prvního tajemníka ambasády Bronislava Atanaskoviče. V tomto měsíci působilo na referátu Jugoslávie již sedm pracovníků, počet tajných spolupracovníků klesl na šest,

37 ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti 1945–1948 (305), sign. 305-677-9, Záznam o úmrtích Jugoslávčů, který 18. 5. 1950 zaslal K. Šváb prezidentu republiky K. Gottwaldovi.

38 ABS, f. Vyšetřovací spisy – Centrála (MV-V), vyšetřovací spis a. č. V-216 MV, Ludevít Dropuljič.

39 PULEC, Martin: *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek – Seznamy osob usmrčených na státních hranicích 1945–1989*, sešity ÚDV č. 13, ÚDV, Praha 2006, s. 178 a 182.

40 Tamtéž, s. 195–196.

41 ABS, f. 310, sign. 310-12-2, Informace z 13. 8. 1950.

42 ABS, f. MV-H, a. č. H-181/29.

43 ABS, f. 310, sign. 310-7-1.

44 Tamtéž, sign. 310-7-9, Hlášení za měsíc leden 1951, 12. 2. 1951.

45 NA, f. Archiv ÚV KSČ, Politický sekretariát ÚV KSČ 1951–1954, sv. 2, a. j. 29, bod 5) Zrušení čs. konzulátu v Záhřebu, 1. 3. 1951.

vedle toho pro sektor pracovali ještě tři informátoři (stále žádný cizinec). Finanční náklady spojené se zpravodajskou prací byly vyčísleny na 29 500 Kčs, dalších 3426 Kčs bylo vyplaceno během schůzek s agenty.⁴⁶

Přesto nebyly výsledky ani v tomto roce hodnoceny příliš pozitivně. Podle kolegia ministra národní bezpečnosti vykazoval boj proti titovské agentuře závažné nedostatky. Byla proto přijata směrnice, která nařizovala *dokonale evidenčně podchytit prakticky všechny, kdo přišli do jakéhokoliv styku s Jugoslávií – jugoslávské státní příslušníky, reemigranty a emigranty z Jugoslávie, bývalé jugoslávské partyzány žijící na území ČSR atd., vybudovat mezi nimi agenturní síť a podezřelé případy důkladně prověřit. Poukázala také na zvýšené nebezpečí pronikání titovské agentury k nám pomocí Dunajplavby.*⁴⁷ Tato směrnice byla následně rozeslána formou rozkazu velitele Státní bezpečnosti jednotlivým útvarům.⁴⁸

V roce 1952 vznikl prapor pobřežní ochrany s dunajským říčním oddílem, podřízený bratislavské 11. brigádě Pohraniční stráže, jehož úkolem bylo *zajistit nedotknutelnost státní hranice a zabránit pronikání nepřátelských agentů, zvláště titovských, na území*

ČSR.⁴⁹ Jugoslávská plavidla byla buď přímo obsazena hlídkami, nebo alespoň doprovázena motorovými čluny. V roce 1954 přibyl 25. samostatný pohraniční prapor Komárno, jehož součástí byly poříční oddíly Bratislava, Komárno a Chľaba.⁵⁰

Přesun zájmů čs. politických i bezpečnostních složek od jugoslávské problematiky k sionismu (v sovětské Bezpečnosti se tak stalo již koncem roku 1950)⁵¹ demonstruje monstrproces s tzv. protistátním spikleneckým centrem v čele s Rudolfem Slánským. Titovská karta tady byla použita pouze sekundárně v pomocné roli.⁵² Jugoslávci přitom proces se Slánským museli sledovat s tichým uspokojením: Slánský byl nejostřejším a nejvytrvalejším kritikem jugoslávského vedení, Geminder stál zase za utvářením jugoslávské politické emigrace v ČSR.⁵³

Začátkem roku 1953 byl referát 22 (Jugoslávie) zařazen do 4. oddělení I. odboru nově zřízené Hlavní správy Státní bezpečnosti (spolu s referátem majícím na starosti boj proti Izraeli).⁵⁴

V březnu 1953 zemřel J. V. Stalin a nové sovětské vedení brzy dalo najevo, že by si přálo zlepšení vztahů s Jugoslávií.⁵⁵ Na přelomu května a června 1953 dokonce sovětská vlád-

ní delegace, vedená N. S. Chruščovem a N. A. Bulganinem, přiletěla do Bělehradu a omluvila se za roztržku. Zakrátko Sovětský svaz obsadil post velvyslance v hlavním městě Jugoslávie. Normalizace vztahů mezi zeměmi sovětského bloku a Jugoslávií se však ukázala jako problematická a na přelomu let 1953 a 1954 se dostala prakticky na mrtvý bod.⁵⁶

V Československu patřil rok 1953 paradoxně k období, kdy se proti Jugoslávčům postupovalo nejtvrději. Jen za první pololetí bylo zatčeno 25 lidí podezřelých se špionáže pro Jugoslávii.⁵⁷ Současně ovšem, patrně pod vlivem mezinárodní situace, se začala projevovat snaha o „vyprázdňení“ věznic a případy související s Jugoslávií byly rychle ukončovány. Řadu osob propustili z vyšetřovací vazby bez soudu pro nedostatek důkazů (např. Zoru Plačkovou, která ve vazbě strávila téměř tři a půl roku), další byli urychleně postaveni před soud. Tresty bývaly ovšem i v těchto případech vysoké, např. Martina Jankoviče odsoudili v listopadu 1953 k 9 letům odnětí svobody, Marinka Blaževiče na 7 let. Oba přitom čekali na soud dva roky.⁵⁸ V září 1953 byla odsouzena skupina složená převážně z občanů Jugoslávie, která se měla v březnu

46 ABS, f. 310, sign. 310-7-9, Hlášení za měsíc březen 1951, 10. 4. 1951.

47 ABS, f. A 2/1, inv. j. 58, Zápis z jednání kolegia ministerstva národní bezpečnosti, bod 1) Plán operativní činnosti boje proti titovské agentuře, 20. 10. 1951.

48 ABS, f. 310, sign. 310-28-12, Rozkaz velitele StB č. 109.

49 ABS, f. Organizační a vnitřní správa FMV, III. díl 1951-1956 (dále jen A 6/3), inv. j. 198, TR MNB č. 101 ze dne 29. 7. 1952, Převzetí ochrany státní hranice na Dunaji Pohraniční stráží.

50 PULEC, Martin: *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek – Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945-1989*, s. 20.

51 ŠTEFANSKÝ, Michal: Mezinárodné súvislosti procesu s Vladimírom Clementisom. In: *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „případ Slánský“*, s. 356-366, konkrétně s. 365.

52 *Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským*. Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1953.

53 Více TRIPKOVIČ, Doko: Proces s Rudolfem Slánským – jugoslávský pohled. In: *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „případ Slánský“*, s. 86-98.

54 DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945-1953. Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*, s. 199.

55 Také bezpečnostní složky ostatních zemí východního bloku, především SSSR, vedly proti občanům Jugoslávie a jejich – skutečným i potenciálním – příznivcům rozsáhlé tažení. Jeho vrcholem měl být atentát na Tita. Přípravu zmařila Stalinova smrt. Více ANDREW, Christopher – MITROCHIN, Vasilij: *Neznámé špionážní operace KGB. Mitrochinův archiv*. Rozmluvy – Leda, Praha 2008, s. 361-364.

56 Více viz PELIKÁN, Jan: Jugoslávie a východní blok v prvních měsících po smrti J. V. Stalina (březen – červenec 1953). In: *Slovanské historické studie*, 1994, č. XX, s. 135-158; týž: Sovětsko-jugoslávské vztahy ve druhé polovině roku 1953 (Počátek druhé fáze normalizace). In: *Slovanský přehled*, 1994, r. LXXX, č. 3, s. 247-258; týž: Djilasův případ a vztahy mezi Jugoslávií a východním blokem na počátku roku 1954. In: *Slovanský přehled*, 1995, r. LXXXI, č. 3, s. 229-247.

57 ABS, f. A 2/1, inv. j. 504, Doplnkový statistický přehled StB vyšetřování celostátně za první pololetí 1953.

58 AMZV, f. TO Jugoslávie, k. 14, inv. j. 1, Seznam jugoslávských příslušníků zatčených v ČSR pro různé trestní delikty, 15. 4. 1953.

téhož roku pokusit unést čs. dopravní letadlo do americké zóny v západním Německu. Tugomir Sefrenovič jako hlavní organizátor byl odsouzen k 25 letům odnětí svobody, další čtyři Jihoslované na 2 až 18 let.⁵⁹

V červenci 1953 vydal ministr národní bezpečnosti tajný rozkaz, který měl zabránit dalšímu *podceňování nebezpečí titovské agentury*. Doporučoval dále přitvrdit v postupu proti příznivcům Jugoslávie, aby se zvýšilo množství odhalených a ukončených případů. Tradičně kritizoval hlavně práci krajských velitelství, jako alarmující případ jmenoval Krajské velitelství Státní bezpečnosti Olomouc, kde žilo 128 jugoslávských státních příslušníků, 127 reemigrantů, 34 bývalých partyzánů, 44 čs. státních příslušníků, kteří v Jugoslávii pracovali, a 3000 řeckých emigrantů, mezi nimiž se v roce 1952 podařilo získat jediného spolupracovníka a za první půlrok 1953 žádného. Podle rozkazu měli jugoslávské referáty obsadit nejschopnější příslušníci 1. odborů, kteří měli prověřit a rozšířit síť spolupracovníků a zahájit intenzivní kontrolu korespondence. Každý měsíc měla být o provedených opatřeních informována centrála ministerstva.⁶⁰

Náčelník Krajského velitelství Státní bezpečnosti Olomouc byl po této veřejné kritice nucen tajným rozkazem nařídít aktivizaci zpracovávání jugoslávské problematiky, protože jí nebyla věnována *náležitá pozornost* a nebyly plněny uložené úkoly. Na nám již známém okresním oddělení ministerstva vnitra v Prostějově nakonec v září 1954, zajisté se značným ulehčením, sepsali záznam o uložení svazku ve-

deného na občany Jugoslávie do archivu s tím, že se v okrese zdržuje jediný občan jugoslávské národnosti, ostatní byli *z okresu buď vyhoštěni nebo jim nepovoleno další pobyt*.⁶¹ Takže přeci jen měly akce směřující proti jugoslávským občanům nějaký efekt...

V září 1953 bylo ministerstvo národní bezpečnosti sloučeno s ministerstvem vnitra, během následujících organizačních změn se problematika Jugoslávie přesunula do 5. odboru (zaměřeného na země jižní Evropy a Izrael) II. správy ministerstva vnitra (kontrarozvědka). Jugoslávské problematice se v rámci 5. odboru věnovala dvě oddělení – 1. oddělení mělo na starosti zastupitelské úřady a emigraci, 2. oddělení mělo odhalovat a likvidovat agenturní síť jugoslávské zpravodajské služby UDB.⁶²

Ani Československo, ač do toho politické špičky neměly chuť, se nemohlo vyhnout změně kurzu prosazovaného vůči Titově Jugoslávii.⁶³ V polovině roku 1953 byly opět navázány oficiální společenské styky s jugoslávskými diplomatickými představiteli v Praze. Přesto čs. diplomacie hodnotila až do konce roku 1953 tyto vztahy jako *velmi napjaté [...] charakterizovány stále zesilujícím urgováním [...] odpovědi na některé jejich žádosti*.⁶⁴ Českoslovenští politici sice naznačovali, že počítají se zlepšením vzájemných vztahů, ale sami nakonec s žádnou iniciativou nepřišli.⁶⁵ Naopak Bělehrad usiloval o narovnání vztahů s ČSR hlavně v ekonomické oblasti.

Velkým problémem se pro čs. stranu stala otázka uvězněných jugoslávských státních příslušníků. Jugoslávie od poloviny roku 1953 několikrát vznesla

požadavek na výměnu politických vězňů, pražská diplomacie však po konzultaci s ministerstvem národní bezpečnosti na tyto žádosti prakticky nijak nereagovala.⁶⁶ Teprve v polovině prosince 1954 vyslovila čs. strana souhlas s výměnou všech odsouzených, ale první z nich, kvůli formalitám vyžadovaným oběma stranami, opustili vězení až v dubnu 1955.⁶⁷

Československo nakonec obsadilo post velvyslance v Jugoslávii ve druhé polovině září 1954 jako předposlední stát sovětského bloku, začátkem listopadu téhož roku pak přijel nový jugoslávský velvyslanec do Prahy.

V souvislosti se sbližováním Československa s Jugoslávii uložilo politické byro ústředního výboru KSČ dne 17. ledna 1955 Rudolfu Barákovi jako ministru vnitra zajistit „přerušení rozpracování“ jugoslávské ambasády v Praze (a tím i celé jugoslávské problematiky), spolu s ministrem národní obrany Alexejem Čepičkou měl také uvést síť I. správy ministerstva vnitra (zahraničněpolitická rozvědka) v Jugoslávii do klidového režimu.⁶⁸ Na rozkaz vedení II. správy ministerstva vnitra pak byly na přelomu let 1955 a 1956 uloženy svazky vedené v problematice Jugoslávie na jednotlivých krajských správách.

Počátkem roku 1956 se vztahy mezi Prahou a Bělehradem začaly viditelně zlepšovat, čs. politické vedení však nadále zůstávalo u vyčkávací taktiky. Brzy se ukázalo, že tento postoj byl velice příhodný – po maďarských událostech se opět postupně zhoršovaly vztahy mezi Jugoslávii a Sovětským svazem a první měsíce roku 1958 znamenaly konec nadějí na smír.

59 Lidová demokracie, 27. 9. 1953.

60 ABS, f. A 6/3, inv. j. 396 TR MNB č. 112, Nedostatky v práci proti titovské agentuře a vytýčení úkolů pro orgány StB k jejich odstranění, 24. 7. 1953.

61 ABS, f. BN-OB, objektový svazek a. č. 51 Brno, okresní oddělení MV Prostějov.

62 FROLÍK, Jan: *Nástin organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948–1969*, s. 489.

63 O obtížném sbližování ČSR a FLRJ v polovině 50. let více PELIKÁN, Jan: *Jugoslávie a východní blok 1953–1958*. Karolinum, Praha 2001, s. 103–104, 146–150 a 352–361.

64 NA, f. Archiv ÚV KSČ, Politické byro ÚV KSČ 1954–1962, sv. 9, a. j. 11 bod 10) Poslední vývoj vztahů mezi ČSR a Jugoslávii.

65 PELIKÁN, Jan: *Djilasův případ a vztahy mezi Jugoslávii a východním blokem na počátku roku 1954*, s. 246.

66 PELIKÁN, Jan: *Jugoslávie a východní blok 1953–1958*, s. 50–52.

67 Tamtéž, s. 149.

68 ABS, f. A 2/1, inv. j. 760, Záznam z jednání politického byra ÚV KSČ ze dne 17. 1. 1955.